

N:o 26.

Ank. till Riksd. Kansli den 13 Mars 1876, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt förslag om förändrad lydelse af 1 § i gällande förordning angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Under förmläuan, att det icke vore tydligt, huruvida för anläggning a jernväg kunde tillåtas att exproprieras grus till ballast, fyllnadsämne till bankanläggningar, sten till byggnader, upplagsplatser jemte jord för vägar från sistnämnda ställen äfvensom från grustägrter och stembrott, har Herr Wallenius uti en inom Första Kammaren väckt, till Lag-Utskottet remitterad motion (N:o 13) föreslagit, att som i följd häraf jordegare sökt att för upplåtande af dessa förmaner betinga sig oskäligt hög ersättning, Riksdagen, för undanrödjande af berörda otydlighet, för sin del ville besluta, att Kongl. Maj:ts nådiga förordning, angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof af den 14 April 1866, må få följande lydelse:

1 §. "Der konungen pröfvar nödigt, att jord, lägenhet eller stembrott, som enskild man, menighet eller inrättning tillhör, begagnas skall, antingen till rikets försvar, till jernväg, allmän väg, bro, hamn eller lastningsplats, till torg eller gata i stad, till uttappning eller sänkning af sjö, till strörensning, farled eller annan vattenledning, till allmän byggnad, till grustag, fyllnadsämne eller upplag, beläget nära intill eller längre ifrån förestående allmänna företag, hvartill det skall användas, jemte vägar härtill eller till dylikt allmänt behof, vare egare pligtig att afstå hvad för ändamålet fordras; — — —"

Bih. till Riksd. Prot. 1876. 7 Saml. 12 Häft.

Efter hvad Utskottet erfarit, läser denna framställning vara föranledd af åtskilliga domslut, hvarigenom jernvägsbolags anspråk att utan föregången expropriation taga grus blifvit underkändt; och, enligt hvad Utskottet derjemte inhemtat, har Styrelsen för statens jernvägsbyggnader hufvudsakligen af enahanda anledning hos Kongl. Maj:t gjort underdånig framställning i samma syfte, som med förevarande förslag afses.

I anledning af förslaget anser sig Utskottet böra till en början erinra, att, enligt hvad Utskottet har sig bekant, Kongl. Maj:t den 31 Januari 1855 i afseende på de jernvägsanläggningar, som då för statens räkning skulle påbörjas inom Göteborgs och Bohus, Elfborgs, Skaraborgs och Malmöhus län, uti nådigt bref till Dess Befallningshafvande inom nämnda län förordnat, att i expropriationen skulle ingå icke allenast jordområdet för sjelfva jernvägen, utan äfven sådana intægter af grusbackar, stenbrott samt utmål för mindre tillfälliga kör- och gångvägar med mera, som för arbetets utförande vore behöfliga, till antingen permanent ersättning för all framtid, eller tillfällig för den tid arbetet påginge.

Ur den synpunkt, att enskild eganderätt, huru oantastlig den än bör vara, dock måste vika för det allmänna bästa, har genom 1 § i Kongl. förordningen den 14 April 1866 blifvit stadgadt, att egare af jord eller lägenhet, hvars begagnande för väganläggning eller annat dylikt allmänt behof fordras, skall vara skyldig att mot full ersättning afstå hvad för ändamålet behöfves; men på samma gång har af nödig omtanke därför, att den inkräkning på den enskildes eganderätt, som sålunda tillåtits, icke må sträckas längre, än nödvändigheten kräfver, åt Konungen blifvit öfverlemnadt att i hvarje förekommande fall pröfva om och i hvad mån rättighet till expropriation af jord må tillstädjas. I öfverensstämmelse härmed är genom Kongl. kungörelsen den 27 November 1845 vidare föreskrifvet, att vid ansökan om den berörda pröfning, som följaktligen tillkommer Konungen, skall fogas bland annat karta öfver all den jord, hvars afstående anses af nöden; och den rätt till expropriation, som efter en dylik pröfning i sammanhang med koncession till jernvägsanläggning kan af Konungen beviljas, omfattar derföre ej heller någon annan mark, än den, som sålunda blifvit genom dess affattning i berörda karta bestämd och begränsad, med den jemkning deri allenast, som kan föranledas deraf, att enligt sakens natur Konungen läser i allmänhet medgifva, att sådana smärre afvikelser må kunna från den fastställda planen för bansträckningen vidtagas, som af omständigheterna oundgängligen påkallas. Om sedermera skulle visa sig, att, förutom den jord, hvars exproprierande i nämnda ordning blifvit tillåten, för jernvägsanläggning erfordrades jemväl annan mark, att begagnas vare sig för anskaffande af fyllnadsämne, för grustägt, stenbrott, upplagsplats eller för anläggande af väg, så kan egaren af sådan mark icke, mot sitt bestridande,

lagligen tillförbindas att densamma för företaget upplåta, innan behovet deraf blifvit af Konungen, efter särskildt derom gjord hemställan, godkänt och tillstånd till markens förvärfvande genom expropriation är vordet på sådan grund meddeladt.

Med föranledande deraf, att, i strid häremot, jernvägsbolag egenmäktigt satt sig i besittning af enskilde jordegares grustäppter och för deras begagnande anlagt vägar, har vid uppkomna tvister härom Högsta Domstolen genom särskilda domar förklaradt, att då de grusåsar, som varit i fråga, jemte den mark, der jernvägsspår till dem blifvit utlagda, icke inbegripits i den jord, som Konungen medgifvit, att bolagen egde att för jernvägsanläggningarnes behof, enligt deröfver fastställda planläggningar, till sig lösa, samt vid sådant förhållande bolagen icke egt rätt att, innan *Konungen godkänt behovet af jordens afstående*, deraf komma i besittning, jordegarna berättigades att, *intilldess annorlunda kunde vara förordnad*, erhålla handräckning till förhindrande af alla vidare arbeten å sidospårerna och för grusets borttagande från grusåsarna.

Dessa domar innefatta ingalunda den tolkning a lagen, att rätten till expropriation ovilkorligen skulle vara inskränkt till allenast den mark, hvaröfver jernbanorna framgå, utan innebära fast hellre den förutsättning, att jernvägsbolagen, derest Konungen sedermera skulle pröfva dem vara af omtvistade jorden i behof och förty medgifva dess exproprierande, kunde komma att, i följd af ett sådant Konungens förordnande, till samma jord förvärfva sådan rättighet, som gent emot jordegaren kunde göras gällande.

Då följaktligen, enligt Utskottets åsigt, jernvägsbolag enligt nu gällande stadganden redan eger att, i händelse af behof, under iakttagande af lagliga former, förvärfva rätt till expropriation af jord eller lägenhet för de ändamål, som med förevarande motion afses, samt, på sätt åberopade nådiga brevet af den 31 Januari 1855 utvisar, en sådan tolkning af lagen jemväl gjort sig gällande hos Kongl Maj:t, af hvilken pröfning expropriationsrätten är beroende, anser Utskottet den ifrågasatta lagförändringen icke vara af behovet påkallad, i följd hvaraf, och då i öfrigt frågan genom Styrelsens för statens jernvägsbyggnader ofvannämnda underdåniga framställning är beroende på Kongl Maj:ts nådiga pröfning, Utskottet föranlättes vördsamt hemställa,

att den föreliggande motionen icke måtte till någon åtgärd å Riksdagens sida föranleda.

Stockholm den 13 Mars 1876.

På Utskottets vägnar:

Eric Sparre.

Reservationer:

af Herr *von Gegerfelt*, med hvilken Herrar *Asplund* och *Thomasson* instämt: "Enligt nuvarande stadganden i Kongl. förordningen den 14 April 1866 har en jordegare efter mitt omdöme skyldighet att för jernvägsanläggning afstå endast sådan mark, som af sjelfva jernvägen med dess byggnader och inrättningar upptages, men icke den, som erfordras för afhemtning af de för anläggningen behöfliga materialer, såsom fyllnadsämnen, sten och grus, eller för uppläggnings af öfverblifvet fyllnadsämne. Och då behofvet kan vara lika oundgängligt och följaktligen jordegarens tredska blifva lika hinderlig i senare hänseendet som i det förra, anser jag expropriationsrätten böra genom lagförändring utsträckas i det syfte motionären föreslagit."

af Herr Grefve *Mörner*: "Instämmande i det slut, hvori Utskottet stannat, har jag dock icke till alla delar kunnat gilla den i utlåtandet begagnade motivering."

Herr *Ehrenborg* har begärt få antecknadt, att han icke i den slutliga behandlingen af motionen deltagit.